

נשא ג *

שמשון שטייט: „ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהי הנער מן הבטן“. אויך ער איז א נזיר עולם, אבער ער האט נישט כל דיני נזירות — ווארום ער מעג און ער האט זיך מטמא געווען למתים⁷ (ועוד דינים וואס זיינען אנדערש ביי נזיר שמשון — כדלקמן).

[און דעריבער, בשעת איינער זאגט הריני נזיר בשמשון, איז לדעת ר"י⁸ — און אזוי פסק'נט דער רמב"ם⁹ — איז ער אסור ביין ובתגלחת און מותר להטמא למתים].

ב. אין דער משנה פון סיום מס' נזיר לערנען מיר: „נזיר ה' שמואל כדברי ר' נהוראי שנאמר¹⁰ ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון ומורה נאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר. א"ר יוסי והלא אין מורה אלא של בוי"ד, אמר לו ר' נהוראי והלא כבר נאמר¹¹ ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאלו והרגני שכבר ה' עליו מורה של בוי"ד“.

דארף מען פארשטיין:

פון דעם וואס ר' נהוראי לערנט אָפּ אז שמואל איז געווען א נזיר בגז"ש פון שמשון'ען — וויבאלד אז „אין גז"ש

א. ביי די דינים פון א נזיר בפרשתנו¹ — אז ער טאר נישט טרינקען קיין וויין, ו'תער לא יעבור על ראשו', און „כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא“ (ועד"ז גילוח ראשו און די קרבנות וואס ער בריינגט אויב ער ווערט טמא) וכו' — לערנט מען אָפּ אז זיי גייען אָן סיי ביי א נזיר אויף א באשטימטן זמן (שלושים יום, אָדער מער), סיי ביי א נזיר עולם, א נזיר אויף שטענדיק².

דער חילוק³ צווישן זיי איז נאָר אז א נזיר אויף א באשטימטן זמן טאר זיך נישט מגלח זיין ביז סוף ימי נזרו, און א נזיר עולם איז זיך מגלח (און בריינגט די קרבנות וואס קומען כשיגלח) ווען הכביד שערו (מ"ב חודש ל"ב חודש⁴).

ס'איז פאראן נאָר א סוג פון נזירות וואס איז נישט מפורש אין תורה, אבער מגעפינט עס בנביאים (אין דער הפטרה פון דער סדרה⁵) — נזיר שמשון. ביי

(י) וסיום מס' נזיר.

(1) ו, ג ואילך.

(2) ראה ספרי שם, ה. ח. יג. רמב"ם הל' נזירות

פ"ג הי"ב.

(3) רמב"ם שם.

(4) כדעת רבי — נזיר ד, סעי'ב.

(5) שמונה מובן שפרשת נזיר היא פרשה עיקרית בהסדרה.

(6) שופטים יג, ה. וראה במדבר ב' נזיר (פרשתנו פ"י, ה) דדריש כל הפרשה דשופטים שם „ויהי איש אחד מצרעה“.

(7) נזיר שם, סעי'א ואילך. רמב"ם שם הי"ג.

(8) נזיר שם, ב.

(9) שם הי"ד.

(10) שמואל א, יא.

(11) שמואל שם טז, ב.

(י) וכפי' היות רענון ביל"ש כאן ומתי"כ לבמדבר (פ"י, יז) דההמשך בספרי שם (.. קרבן טומאה .. אלא במי שיש פסק לנזרו) אינו ממעט נזיר עולם מקרבן טומאה, ובצפ"ע נה"ת פרשתנו שם: דר"ל כאן למעט נזיר שמשון מן טמאים, ודלא כפי' מהר"ז לבמדבר שם, וצפ"ע על הרמב"ם הל' שבועות פ"ו ה"א. הל' נזירות פ"ו הט"ו (נעתיקו בצפ"ע נה"ת פרשתנו ע' סא ואילך).

איז ווי לערנט מען אפ פון שמשון'ען
— „נזיר עולם“²² וואס כל דיני נזירות
עליו²³.

פאָרענטפערן מפרשים²⁴, אז דער
לימוד פון שמשון'ען איז ניט בגזיש, נאָר
א גילוי מילתא בעלמא, אז מורה איז אן
ענין פון נזירות²⁵ פונקט ווי ביי שמשון
(ניט ווי דעת ר"י אז עס מיינט יראה),
און פון דעם איז במילא פאָרשטאָנדיק
אז אמו של שמואל האָט געמיינט אים צו
מאָכן פאָר א נזיר לכל ימי חייו.

אַבער פון לשון המשנה, נאָמער
בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה
מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף
מורה האמורה בשמואל נזיר — א לשון
וואָס ווערט גענוצט (בכלל) ביי א גז"ש,

למחצה¹² — דאָרף אויסקומען, אז
לדעת ר"נ איז שמואל געווען א נזיר אין
דעם זעלבן סוג ואופן ווי שמשון¹³.

פסקנט אָבער דער רמב"ם¹⁴ אז
„שמואל הרמתי נזיר עולם היי“, ד.ה.
ער האָט געהאַט אַלע דיני נזירות. וואָס
ווי געזאָגט, איז נזיר עולם אסור ליטמא
למתים, הכביד שערו איז ער מקיל
בתער און ער בריינגט שלש בהמות¹⁵
(און ער קען שוואַל זיין אויף זיין נדר¹⁶),
אַבער נזיר שמשון מותר לטמא למתים,
הכביד שערו אינו מקיל (ואינו
בשאלה¹⁷).

נאָכמער: אין ירושלמי¹⁸ לערנט מען
אפ פון פסוק „כן יעשה על תורת נזרו“,
אז נזירות שמשון¹⁹ „אינה תורה“²⁰, און
דער רמב"ם²¹ פסקנט „שמשון לא הי'
נזיר גמור“ —

(12) זבחים מח, א. ושי"נ.

(13) ראה פי' רבי' יעשי' שמואל א א, יא: פי'
נראה שנורה להיות נזיר כמו שמשון האמור בו כו'.

(14) הל' נזירות שם הטיז.

(15) נזיר ד, א (במשנה). רמב"ם שם הי"ב.

(16) תודיה מה בין (נזיר שם).

(17) נזיר יד, א. מכות כב, א. רמב"ם שם הי"ד.

(18) נזיר פ"א סה"ב.

(19) בירושלמי מדובר לא בשמשון עצמו אלא
במי שתופס עצמו בשמשון. אבל ראה שרית מהר"ט
(ח"א ס"ד. ח"ב סכ"ד) שפי'. אינה תורה' דאין כל
תורת נזירות עליו שומרת ליטמא למתים, שזה גם
בשמשון עצמו.

(20) בשירי קרבן ומראה הפנים לירושלמי שם
הוכיחו דהרמב"ם לא סיל כהירושלמי הנ"ל, שהרי
פסק (שם פ"ד ה"ט) שניזירות שמשון דוחה סתם
נזירות — אבל ראה צפע"נ שם בפי' דברי הרמב"ם
דמ"מ זה ודאי דהנזירות (של תורה) חלה עליו ..
מחמת טעם הירושלמי דזה תורה וזה אינו תורה.
(21) הל' נזירות פ"ג הי"ג.

(*) אבל ראה ר"ן נדרים פג, רע"ב. דטומאה אינה
חלו' בניזירות דאשכחן נזירות בלא טומאה שהרי
נזיר שמשון אסור בין ומטמא למתים. וראה צפע"נ
הל' נזירות פ"א ה"ט. שירי קרבן לירושלמי שם
(בסוף ההלכה). ציונים לתורה כלל כא.

(22) ראה גם ספרי זוטא (פרשתנו עה"פ וזאת
תורת הנזיר. ובמדבר פ"י, יז) ומנין אתה מרבה
הנזיר נזירות עולם ת"ל. תורת יכול שאתה מרבה
הנזיר נזירות שמשון ת"ל זאת. וראה צפע"נ מהדרי' (ה)
(פ, סעי' ואילך) דנזיר עולם. יש בו קדושה .. והנה
הגוף בעצם בגדר קדושה' (משא"כ נזיר שמשון. אין
עליו גדר עצם קדושה') — אף שגם נזיר עולם, הוה
הלכה, 'מין נזירות בפ"ע' (צפע"נ מהדרי' כו, ב.
הל' נזירות פ"ג הי"א-יב. הל' שכוונת פ"י ה"א —
נעתקו בצפע"נ עה"ת פרשתנו ע' ס ואילך).

(23) כמו שהקשה הרד"ב' כרמב"ם שם פ"ג ה"טז.
תיריט בהמשנה דסוף מס' נזיר. ועיי' שם תירוצו,
ובאורח מישור לנזיר בסופו (ועוד) השיג עליו.

(24) ראה רד"ב' שם, ומפורש באורח מישור שם.
קול הרמ"ז למשניות. ובכ"מ.

(25) ראה רד"ב' שם: „אלא דמורה היינו לשון
נזירות“. ולכאורה הכוונה דמורה פי' תער (כמ"ש
באורח מישור וקול הרמ"ז שם. וכן במד' פ"י, ה)
ובפרש"י (שופטים שם) במורה דשמשון, וכשנורה
חנה, ומורה לא יעלה על ראשו" — שלא חגלה את
שמואל — הוה נדר לכל הענינים שבנזיר, כהדין
באומר הריני נזיר מן התגלחת שנעשה נזיר גמור
וכל דקדוקי נזירות עליו (נזיר ג, ב. רמב"ם שם פ"א
ה"ט). וראה רלב"ג שמואל שם: ובכאן רמז כו. וראה
לקמן הערה 63.

מיט דברי ר"י, גדול העונה אמן יותר מן המברך" (און בריינגען דברי האמוראים נאכדעם), נאָר מיט "א"ל רב לחייה בריי". (ב) לויט'ן סדר בגמרא — הייבט מען אָן מיט דעם מאן דאמער וואָס קריגט אויף ר"י און אויף ר"ג, (ג) בכלל — אין דער משנה זיינען ר"ג און ר"י מחולק און אין גמרא גייען זיי ביידע אין דער זעלבער שיטה.

נאכמער איז ניט מובן, דער סיום הגמרא „אר"א א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" ²⁹ — וואָס דאָס האָט דאָך לכאורה ניט קיין שייכות, ניט צו דער משנה און אויך ניט צו דער גמרא ³⁰, און אויב די כוונה איז בכדי לסיים בטוב ³¹ — דאָרף דאָס אויך דאָן האָבן עפעס אַ שייכות צום ענין הקודם ³², ומלבד זאת, איז דער ענין שלפנ"ז אויך מסיים בדבר טוב — מיט אַן ענין של ברכה ³³.

(29) ולהעיר שגם בפרשתנו (ראה בריש המסכתא: תנא אקרא קאי) כ"ה המשך הכתובים, דלאחר פרשת נזיר באה ברכת כהנים, שהיא: (א) ברכה הכי כללית (ראה ספרי עה"פ), (ב) כולל הסכמה (עניית אמן) — שגדול מהמברך — „ואני אברכם .. הקב"ה מסכים על ידם" (תולין מט, א), (ג) מסיים ב„שלום", ובפרט ע"פ הספרי עה"פ: „גדול השלום כו' שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך". וראה לקו"ת פרשתנו כו, א.

(30) וכמו שלא הובא בברכות שם.

(31) כמ"ש בתוס' סוף נדה.

(32) ראה חידושי אגדות נדה שם.

(33) חדא"ג כאן. וראה מה ש"י (וגם ההמשך דגדול העונה אמן יותר כו' להמשנה) ע"ד הדרוש, וכן בעוד כמה ספרים.

ועוד ועיקר: דערפון וואָס ער זאָגט „מה מורה כו' נזיר כו' נזיר" (און ניט „מה מורה כו' תער כו' תער" — און אויך ניט ע"ד לשון סיום הענין „מורה של מתכות" אָדער „של נזירות") — איז משמע אַז דאָס איז ניט (נאָר) א גילוי מילתא פון דעם טייטש פון „מורה" נאָר מ'לערנט אָפּ ענין נזירות שמואל פון נזירות שמשון.

ג. בהמשך צו דער משנה זאָגט די גמרא: „א"ל רב לחייה ברי' חטוף ובריק, וכן א"ל רב הונא לרבה ברי' חטוף ובריק, למימרא דמברך עדיף, והתניא רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך וא"ל ר' נהוראי השמים כך הוא תדע שהרי גוליירים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין, תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך תחלה.

איז ניט פאַרשטאַנדיק, וואָס איז דער שייכות והמשך פון דער גמרא צו דער משנה במס' נזיר, דאָס איז דאָך אַן ענין אין ברכות וואָס איז שייך צו מס' ברכות, און דאָס ווערט טאַקע געבראַכט אין מס' ברכות ²⁶.

מפרשים ²⁷ זאָגן אַז די גמרא וויל דאָ בריינגען נאָך אַ מאמער פון ר' נהוראי, בשייכות מיט'ן מאמער ר"ג וואָס ווערט געבראַכט אין דער משנה וויבאַלד אַז שמועות פון ר' נהוראי ווערן זייער וויי-ניק געבראַכט אין ש"ס ²⁸ — ובפרט אַז אין דעם ענין שבגמ' בריינגט זיך אויך דברי ר"י, אַזוי ווי אין דער משנה.

ס'איז אָבער שווער אַזוי צו לערנען: וואָרום: (א) די גמרא הייבט דאָך אַן ניט

(26) נג, סעי'ב.

(27) הגהות יעבץ לסוף נזיר.

(28) במשנה סוף קדושין, ובסיום המסכתא. אבות

פי' מ"ד. וראה עירובין יג, ב.

(*) ראה ד"ה אריב"ל תרכ"ט בסופו. לקו"ש ח"י ע' 42. וראה ד"ה גדול העונה אמן (תשכ"ב) דגדול העונה אמן הוא דוגמת ואברהם מברך ברכתו של הקב"ה שמרובה על העיקר.

אפילו ווען ער וואלט געווען בעולם, איז דער נדר פון חנה ניט בכח צו מאַכן שמואל'ן פאַר אַ נזיר, וואָרום הלכה³⁹ אז „האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר“.

אויב מען זאל זאָגן אז אלקנה האָט אויך געמאַכט דעם נדר (און לאחר־י שבא שמואל לעולם)⁴⁰ — איז ווי קומט עס אז דער פסוק דערציילט וועגן נדר חנה, וואָס האָט ניט געמאַכט שמואל'ן פאַר אַ נזיר, און לאָזט אויס דעם עיקר, נדר אלקנה?

אויך קען מען ניט זאָגן⁴¹ אז לאחר־י ווי חנה האָט געמאַכט דעם נדר האָט איר מאַן — (אלקנה) מקיים געווען נדרה⁴², וואָרום עס בלייבט די שאלה אז שמואל איז נאָך ניט געווען בעולם⁴³?

— כי הרי"ו (רק) מחייב את חנה להדירו כשיבוא לעולם, ולא מצינו בקרא שחנה נדרה כן לאחר־י. ודוחק לומר (כבששיל שם) שזהו משיא שם (פסוק כב). כי אמרה לאשה גוי'. אבל להעיר מרדכי שם „וישב שם עד עולם — כמו שנדרה עליו ונתתיו לה“, ושם (פסוק יא) פ' „שיהי' נזיר קודש לה“.

וגם לפמ"ש בצפ"ע: ריש הל' נזירות „אם הדירו מרחם הוה נזיר עולם... וכן שמואל גיב ה" כ" — צ"ע אם שייך להדירו מרחם קודם עיבורה (ראה תודיה לאחר (יבמות צג, ב). וראה קצוה"ח (והנה"מ) סי' ר"ט סק"א). וראה הערה 49. ולהעיר, דלדעת ר' מאיר (ד"ל, ר' מאיר שמואל ר' נהוראי' — עירובין יג, ב) אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (ערכין כ, ב).

(39) נזיר כה, ב.

(40) לכאורה כצ"ל כוונת הרד"ק.

(41) וכפ"י הכלי יקר — הובא בצוארי שלל להחידא (בהפטרות יום א' של ר"ה). אהבת יהונתן (בהפטרות יום א' דר"ה).

(42) אבל צ"ע לאיזה צורך הוא שהרי בלא"ה אינו יכול להפיר אלא נדרי ענוי נפש או דברים שבינו לבניה (נדרי עט, א"ב, רמב"ם הל' נדרים פ"ב ה"א). ולהעיר מאהבת יהונתן שם.

(43) כקושית האברבנאל שם.

באברבנאל שם תירץ שחנה ביארה זה באמרה שבעבורי ובסבתי לבד נולד הנער (ולא מצד אלקנה

ד. אויך דאַרף מען פאַרשטיין כמה דייקים אין לשון הגמרא:

(א) וואָס טוט אויף ר"נ אויף דברי ר"י „גדול העונה אמן יותר מן המברך“, מיט דעם וואָס ער זאָגט „השמים — בשבועה — כך הוא“ און מיט דער ראי' „תדע שהרי גולליירים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין“?

(ב) בכמה מקומות אין ש"ס³⁴ וואו עס בריינגט זיך די מימרא פון אר"א אר"ח ת"ח מרבים שלום בעולם כ"י איז מען מסיים³⁵ „א"ת בניך אלא בוניך“, אָבער בסיום מס' נזיר איז עס ניטאָ³⁶ (לרוב הגירסאות).

ה. וועט מען פאַרשטיין כל הנ"ל בהקדים קושיית הרד"ק³⁷. ווי אזוי איז שמואל געוואָרן אַ נזיר? מען קען ניט זאָגן אז דאָס איז מצד נדר חנה אמו („ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו“) וואָרום: (א) שמואל איז דאָך דעמאָלט נאָך ניט געווען בעולם, איז דער נדר אויף אים ניט חל³⁸. (ב)

(34) בסיום מסכתות בני"ך וגם כתמיד (לב, ב).
(35) בסוף ברכות. ובסוף כריתות לפנינו הוא בחצאי רבוע. בסוף יבמות לפנינו ליתא. ובהגהות הגרי"ם הגי' שם „אל תקרי כו'“. ראה יפה עינים שם. בתמיד שם לפנינו ליתא. אבל לפי הגירסא בשטמ"ק (ובהגהות חק נתן) איתא שם.

(36) ולפי גירסת הבי"ח צ"ל גם במס' נזיר. וראה לקמן הערה 77.

(37) שמואל א, א. יא. ועד"ז באברבנאל שם (קושיא החמישית).

(38) ואין לתרץ עפ"ש הרמב"ם (הל' ערכין פ"ו הל"א ואל"ך) שאם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו (ואת"ל שמה שאמרה „ונתתיו לה'... ומורה לא יעלה על ראשו“ הוי כלי הנזיל) וראה שושנים לדוד סוף נזיר

(*) אבל ראה רמב"ם הל' מכירה פכ"ב הט"ו דגם בל' „יהי הקדש... הרי זה חייב לקיים דבריו. וראה טושע"ת ח"ט סי' רי"ב ס"ז ואילך. לח"מ הל' ערכין שם. סמיע (סקכ"ב). ש"ך (סק"ז) וט"ז בשו"ע שם.

מובן: וויבאלד אז „לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה“, ווי האט עס גע'פועל'ט אז (די מציאות, חפצא פון) שמשון זאל ווערן א נזיר (עכ"פ — שאינו גמור) — א מלאך (שליח) קען איבערגעבן א ציווי, א מצוה וועגן א הנהגה, עתידות וכיו"ב, אבער וואו גע'פינט מען ער זאל קענען מקדש זיין, בנדר'ד — אַרױפלייגן נזירות אויף א בן אדם.

און אויך דאָ קען מען ניט זאָגן (לדעת הרמב"ם עכ"פ) אז זיין טאטע מנחם האט אים מדר געווען בנזירות⁴⁶, וואָרױם

לירושלמי שם ד"ה מ"ט. אבל ראה עוד פ"י בירושלמי בשירי קרבן שם. ועוד.

אבל מרש"י (נזיר שם ד"ה ושמשון) דגריס ושמשון לאו נזיר הוא, משמע דלא ה"י נזיר כללי, ודלא כבתוס' שם דגריס, שמשון לאו נדור היה. ועפ"י מובן הנפקים בין ב' הנוסחאות. ואין לומר שזהו רק לדעת ר"ש, וכפ"י ר' עזריאל (הובא בשטמ"ק שם) דקושיית הגמרא, ושמשון לאו נזיר הוא, היא רק אליבא דר"ש (ולדעת ר"י ה"י נזיר נדור), וכן מוכרח לפרש לדעת הראשונים (נפמנו בהערה הבאה) שלדעת ר"י ה"י שמשון נזיר נדור — כי מזה שפרש"י (ד"ה שאין. ד"ה גבי) דכ"ע היינו „בין לר' יעקב בין לר' יוסי“ (ולא ר"י ור"ש — כבכמה הראשונים), מוכח, דס"ל שמחלוקת ר"י ור"ש היא אם בעינן דבר הנדור (ולגבי נזיר שמשון), ולא בנוגע לנזירות שמשון עצמו.

(49) כמ"ש בבס"מ פ"ג מהל' נזירות ה"ג בדעת הרמב"ם. וכסב"א זו (ועוד תירוצים: דשמשון קבל עליו נזירות אח"כ; דהמלאך חזר למנוח שיצוה לבנו שקבל עליו נזירות) כ' (בדעת ר"י) כפ"י הרא"ש, שטמ"ק, שיטה לחכמי איורא (ועוד) לנזיר ד, ב. וראה אית דמפרשי בפרש"י — (ריב"ז) מכות כב, א ד"ה נזיר שמשון. ריטב"א שם. פנ"מ לירושלמי נזיר פ"ז סה"א.

בכס"מ שם כ' (ע"פ פרש"י), דמאי דתכיב כי נזיר

און אפילו ווען שמואל וואלט יא געווען בעולם, איז ניט מובן: דאָס וואָס דער בעל איז מקיים נדר אשתו איז א קיום אין דעם נדר, ער איז מחייב דעם מדר — אשתו — צו מקיים זיין דעם נדר⁴⁷, אָבער ווי קען עס אויפטאן א נייע זאך (להדיר הבן), וואָס דער נדר האָט עס ניט (אין האשה מדירה את בנה) ?

וּא"ו. עדיז קען מען פרעגן בנוגע צו שמשון: דער רמב"ם⁴⁸ זאָגט „שמשון לא ה"י נזיר גמור“. איז פון דעם משמע⁴⁹ אז ער האט געהאט קדושת⁴⁷ נזירות אויף זיך (ניט נאָר א הנהגה פון נזירות ופרישות פון יין ותגלחת), נאָר קיין נזיר גמור איז ער ניט געווען⁴⁸. איז ניט

כלל), איך יש יכולת בידי להדירו (וראה גם שו"ת חת"ס חור"מ סי' טו. וראה אהבת יונתן בהפטרות פרשתנו לגבי שמשון). וצ"ע מקור גדר זה בהלכה. (44) וראה גם צוארי שלל שם.

(45) בצוארי שלל שם מביא בשם הר"י חאגיז (בעץ החיים סוף נזיר) דאלקנה הסכים בפה מלא והדירו בנזיר וכה אמר עשי הטוב בעיניך כו' (ועדיז פ"י בשושנים לדוד סוף נזיר. וכה"ב בספורנו פרשתנו ו, ח) — אבל אינו מובן: הרי הסכמת אלקנה לנדר חנה. ומורה ג"י רק נרמזות בקרא. עשי הטוב בעיניך ג"י, כי פשטות הכתוב שם, ויטב שם עד עולם לא איירי בנזירות (אבל ראה רד"ק שם הובא לעיל הערה 38). וא"כ צ"ע — ובל' הרד"ק — „האיך הניח הפסוק לספור עיקר הנדר כו"ז ועכ"ל, שנדר חנה לחוד — המפורש בקרא — הוא שגרם נזירות שמואל.

(46) וראה בקול הרמ"ז לנזיר פ"א מ"ב. (47) ראה תוד"ה לא — נזיר ד, ב. ולהעיר מצפ"ע מהדורת (שבהערה 22): „משא"כ בנזיר שמשון .. אין עליו גדר עצם קדושה רק דין כו"י. וראה בצפ"ע (שנסמנו בהערה 22, 38. ועוד) בגדר נזיר שמשון.

(48) ומפשטות לשון הגמרא (נזיר שם) „רש"א .. שלא מצינו בשמשון שיצאת נזירות מפיו“ (וכן מירושלמי פ"א סה"ב) משמע, דגם ר"ש ס"ל שה"י גדר נזירות על שמשון (חלה מפי הדיבור). וכן מוכח מתוד"ה שלא מצינו — נזיר שם. מאירי שם (ולר' שמעון הואיל ושמשון לא ה"י נדור כו"י). ועוד. וראה אורה מישור כאן בפ"י הירושלמי. קה"צ

(*) ראה שד"ח (כרך ט') כללי הפוסקים סי' ח (אות ה') אם הפ"י דמס' נזיר הוא מרש"י.

(**) ולא קשה מלישנא דקרא „כי נזיר אלקים כו"י, כי גם הרמב"ם כ' (בפיה"מ לנזיר ד, א): „ענינו פרוש. ובהל' נזירות שם. המלאך הפרישו. וראה לקמן הערה 62.

פאסט אויף דעם צו זאגן אז דאס וואס „האיש מדיר את בנו בניזיר“ איז „הלכה היא בניזיר“ (הלכה למשה מסיני) ובלשון הרמב"ם⁵²: „אין לו סמך בכתוב ולא רמז“ — בשעת ס'איז א סיפור מפורש בבבאים⁵³.

ז. איז דער ביאור אין דעם:

מ'קען ניט זאגן אז שמשון און שמואל זיינען געווען נזירים ווייל זיי אליין האבן מקבל געווען אויף זיך נזירות⁵⁴, וואָרם: (א) מען געפינט ניט קיין רמז בכתוב אויף דעם. (ב) דער רמב"ם זאגט בפירוש בנוגע לשמשון „שהרי לא נדר בניזיר“.

לאידך, פון לשון המשנה „שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר כו“ — פסוקים וואס שטייען ביי ציווי המלאך ונדר חנה, איז משמע אז ענין הנזירות ביי זיי קומט פון ציווי המלאך און נדר חנה, היות אבער דאס אליין קען דאך ניט פועלן קיין נזירות, כנ"ל, מוז מען זאגן אז דאס איז געווען מעין סיבה לזה, כדלקמן.

ובהקדים א דין בדוגמא לזה⁵⁵:

א גר קטן וואס „מטבילין אותו על דעת ב"ד“ (אדער ווען ער איז זיך מגייר

דער רמב"ם זאגט קלאר „שהרי לא נדר בניזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה“⁵⁶.

נאכמער, דאס איז מוכח פון דעם סיפור הכתוב: פריער האט דער מלאך געזאגט צו אשת מנוח ווי זי דארף זיך פירן „ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא“ און אויך וועגן דעם נער „ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהי הנער מן הבטן“, נאכדעם אבער, ווען מנוח האט געפרעגט דעם מלאך „מה יהי משפט הנער ומעשהו“ האט דער מלאך אים געזאגט ווי עס דארף זיין הנהגת אשת מנוח „כל אשר צוית' תשמור“ און גאר ניט בנוגע צו שמשון אליין⁵⁷.

ועוד: אויב ביי שמשון ושמואל וואלט זייער נזירות געווען מצד דעם וואס „האיש מדיר את בנו בניזיר“ איז ווי

אלקים יהי הנער מנוח הוא דקאמר ל"י. ולכאורה צ"ע, שהרי אז הי' לפני עיבורה ואיך אפשר להדיר או (ראה לעיל הערה 38). ואולי גם כוונת הכס"מ שאמר „כי נזיר אלקים יהי הנער“ — דכשילד"י ידירו בניזיר (וע"ד מ"ש בנר"ב מהדורת י"ד ס' קנ). וכ"מ לפי ג' רש"י שלפנינו, דלמנוח קאמר כו". וראה אורח מישור בפריש"י.

(50) כמו שהקשה בתויו"ט פ"א מ"ב. וראה לח"מ שם. ובדרי"ז שם: כגון שהדירו אביו הי' נוהג בו כל דברי נזירות. וכ"כ בבבאי שם. וראה מאירי בגמרא שם ש"כ ש"אין נראה כו' (כל התירושים שהובאו והערה 49 לדעת ר"י). וגם בפ"י הריב"ז (ור"טב"א) — ראה שקי"ט במפרשים.

(51) ראה גם צוארי שלל הפטורת פרשתנו.

(52) פיה"מ נזיר פ"ד מ"א.

(53) וראה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה וכאשר דהלמ"מ אין לו רמז בקרא, ולהעיר מאנציקלופדיא תלמודית ערך הלמ"מ (ע' ססד"ח) ושי"נ. אבל ראה שו"ת מהר"ט ח"א ס' כ' בסופו, ח"ב י"ד ס' כד. (54) ראה ראשונים שנשמנו בהערה 49 לענין שמשון.

(55) להעיר משטמ"ק נדרים יז, א: מחוקי הנזירות הוא שמ"ד שקבל אדם בעצמו להיות נזיר נאסר ודברים הללו דומה לגר שנתגייר כו'.

(*) ולהעיר במבדכ"ד (פ"י ה) באותה שעה קבלה הרחם. ובאברבנאל שופטים שם.

(**) בתויו"ט פ"ז דנזיר: דהאב אפשר להדיר את בנו בניזיר רק משהגיע לחינוך כו'. והקשו מהירושלמי שבפנים ההערה ועוד — ראה אורח מישור והון עשיר שם. ועוד. וראה נוב"י שבפנים ההערה.

„מברך“⁵⁶ כו' למול את הגרים" און נאכ־
אמאל „למול כו' בריתי יומם ולילה כו“
קען ער דערנאך מבטל זיין כ"ז, און
ער איז א גוי כדמעיקרא.

נאך מער — כפי הרמב"ן⁵⁷ — איז
דערפאר משהינן מצות טבילה כדי ער
זאל קענען מבטל זיין.

והאריכו באחרונים אין דעם גדר פון
מילת גר (גדול).

מעין זה בנדר"ד:

דער ציווי המלאך „ומורה לא יעלה
על ראשו כי נזיר אלקים יהי הנער מן
הבטן“, האט נישט געקענט פועל'ן קיין
קדושת נזירות אויף שמשון'ען, עס האט
נאך מחייב געווען א דין והנהגת
נזירות⁵⁸ — אז שמשון זאל זיך נישט
מגלח זיין און נישט טרינקען קיין וויין⁵⁹.

אזוי אויך דער נדר פון חנה „ומורה
לא יעלה על ראשי“, איז דאס א נדר
וואס איז בלויז מחייב זיך צו נוהג זיין א
הנהגה פון פרישות. נאכמער, אפילו
לגבי הנהגת נזירות האט דער נדר נישט
געקענט חל זיין אויף שמואל'ן, ווארום
שמואל האט קיין נדר נישט געטאן; חנה
האט אויך זיך גענומען א נדר צו זען אז
שמואל זאל זיך פירן מיט אלע דיני
נזירות „כל ימי חייו“⁶⁰.

⁵⁶ טושיע י"ד סרס"ח ס"ה.

⁶¹ הובא בט"ז שם סק"ד.

⁶¹ ע"ד עובר על דברי הנביא — ראה מהר"ט

ח"א ס"ב.

⁶² ועפ"י יובן בפשטות ל' הרמב"ם בפיה"מ
המלאך אמר לאמו כי נזיר אלקים כו' ענינו פרוש,
וכן בהל' נזירות: „המלאך הפרישו מן הטומאה“, כי
דבור ופעולת המלאך ה' רק (הנהגה של) הפרשה,
ולא קדושת נזירות. ואילו לפי דברי הרדב"ז
והריב"ל (שהובא בכס"מ) שה' נדור רק מצד המלאך
לא הוליל ה', פרוש. „הפרישו“.

⁶³ ואף שזה שאמרה „ומורה לא יעלה על
ראשי“ — שלילת התגלחת — ה' רק נדר, ואיך

צוזאמען מיט אביו⁵⁶ — איז דער דין
אז ווען „הגדילו יכולין למחות“; וכיון
שהגדילו שעה אחת ולא מיחו שוב אינם
יכולין למחות.

וי"ל ההסברה בזה: כאטש ווען מען
האט מגייר געווען דעם קטן איז ער גע-
ווארן א גר⁵⁷, היינט ווי קען ער שפע-
טער מוחה זיין און ווערט אויס איד, ער
איז א גוי ווי געווען מעיקרא,

ווייל די גירות בקטנותו, איז דאס
(מער נישט ווי) א מעשה פון גירות, אבער
ער ווערט נאך נישט קדוש בקדושת
ישראל ביז ער ווערט א גדול⁵⁸. בשעת
אבער הגדיל און ער איז נישט מוחה
ווערט ער קדוש בקדושת ישראל
למפרע, וואס דערפאר דארף ער נישט
האבן נאכאמאל קיין טבילה (און נישט קיין
הטפת דם ברית) נאך ס'איז מספיק די
מעשה הגירות (פון ב"ד אדער פון אביו)
בקטנותו⁵⁹.

עד"ז — ולא ממש — יעדער גר וואס
מל ועדיין לא טבל, וואס האטש

⁵⁶ פרשיי כתובות יא, א ד"ה הגדילו. ריטב"א

ורשב"א בשטמ"ק שם. טושיע י"ד סרס"ח ס"ז.

⁵⁷ כתובות שם. רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ג.

טושיע י"ד שם ס"ז.

⁵⁸ ולדעת כמה (תודה) מטבילין כתובות שם

(בסופו). תודה קטן סנהדרין סח, ב (בסופו).

ריטב"א ורשב"א בשטמ"ק כתובות שם) הוי גרים

מדאורייתא. ובריטב"א שם בסופו, וכן דעת

הרמב"ם.

⁵⁹ ראה תוס' סנהדרין שם: „דמועיל להו מילה

וטבילה של קטנות .. ומתוך שנתגדלו ולא מיחו

היינו קבלה. אבל גם לפי דעת הריטב"א (בשטמ"ק

שם ד"ה גר קטן) דבגר קטן קבלת מצות אינו מעכב,

מוכרח לפרש כבפנים — מכיון שיכולים למחות,

כבפנים.

וראה שרת שאג"א בהוספות (משות' בית אפרים)

ס"א א בתחלתו.

⁶⁰ וכן מפורש בשטמ"ק שם בשם הרשב"א

(„עוד תירץ הרשב"א) ובתוס' סנה' שם.

„ה' אסור ביין ואסור בתגלחת“⁶⁷, און ביי שמואל ער זאל ווערן א „נזיר עולם“ לכל דיני נזירות,

דאס איז ניט קיין ענין פון זייער א נדר, ווארום נדר דארף זיין א קבלה בדבור, אדער בלב עכ"פ⁶⁸; נאך זייער ממשיך זיין מיט דער הנהגת הנזירות ווי ביז דעמאלט (העדר המחאה) האט גע' פועל'ט חלות קדושת נזירות למפרע⁶⁹.

[ע"ד הנ"ל ביי גר קטן, אז ער דארף ניט האבן נאכאמאל קיין מעשה גירות, ס'איז מספיק מעשה הגירות שבקטנות].

ח. עפ"י איז מובן דעת ר"נ וואס ער לערנט אפ נזירות שמואל פון שמשון, כאטש שמשון איז ניט געווען קיין „נזיר גמור“ — ו.ה' מותר להטמא למתים כו"ז:

דער לימוד איז ניט (נאך) א גילוי מילתא פון שמשון אז מורה מיינט „תער“, נאך ס'איז א „גז"ש ווי פשטות לשון המשנה, און „אין גז"ש למחצה“ — לערנט אפ ר"נ פון שמשון, אז העדר המחאה אויף דער הנהגת „ומורה לא

בשעת אבער זיי זיינען געווארן גדולים ולא מיחו, זיי האבן זיך ווייטער געפירט אין דער הנהגה פון נזירות⁶⁴, האט דאס גע'פועל'ט אין זיי קדושת נזירות⁶⁵ למפרע — ביי שמשון⁶⁶ וואס

אפיל בזה שהיו נדר לכל הענינים שבנזירי כהאומר הריני נזיר מן התגלחת (נסמן לעיל הערה 25) — י"ל, מפני שבנדרים הלך אחר לשון בניא (נדרים ל, סע"ב. ושי"ג) ולאחר שילפינו מהכתוב, מייין ושכר יו"ר⁶⁷ שהיו נזיר מכולם, היו כוונת חנה כשנדרה. (64) ראה הל' נזירות למהריקש אות לג. נובי שם. ועד"ז כ' בקול הרמ"ז סוף נזיר (בנוגע לשמואל).

(65) בתוספתא נזיר (פ"ג ה"ט. הובא בתורה גילח נזיר כח, ב. ועוד) איתא דכשהאב מדיר את בנו בנזיר בטלה הימנו נזירות אביו כשהביא שתי שערות. ועפ"י כ"ש בנדר"ד שמתחילה לא ה' עליהם קדושת נזירות כלל, דבטלה גם בדלא מיחו; אבל לכמה דיעות נזירותהויו עליו „אפי' לכשיגדל“ — ראה: רש"י סוטה (כג, א) ד"ה האיש. רש"י ד"ה ושמשון — נזיר ד, ב. תוס' שם. רש"י ד"ה קאים נזיר ל, א. רע"ב סוטה ספ"ג [ומ"ש בתויר"ט שם — ראה רש"י. חידושי הרצ"ה קלישר שם]. מנ"ח מצוה שסח (וראה שם מצוה שען בסופה, דאפשר דגם הרמב"ם סיל כדעת רש"י דהנזירות לא בטלה, ואינו מוכרח מ"ש בתויר"ט). ובצפ"ע ריש הל' נזירות מחלק בין הדירו מרחם דלא בטל (ע"פ הירושלמי נזיר פ"ד ה"ז) או הדירו אח"כ.

ואולי י"ל, שגם להדיעות שנתבטלה הנזירות, היינו שנתבטלה נזירות שהדירו אביו והקרבנות דאביו (ראה צפ"ע הל' נזירות פ"ב ה"ג), אבל אם לא מיחה וממשיך להתנהג בנזירות, הרי"ז קבלת עצמו ונזירות מחדש (ע"ד המבואר בפנים). וראה סוגיות הגמרא נזיר כט, ב ואילך. ואכ"מ.

(66) לכאורה קשה דלפ"י ה' שמשון יכול להשאיל על נזירותו, וברמב"ם (פ"ג ה"ד) כ' דנזיר שמשון אינו יכול לשאול על נזירותו לפי „שנזירות שמשון לעולם היתה“ — אבל [גם את"ל שכוונת הרמב"ם היא (לא רק שבפועל היתה נזירות עולם, ולכן כשמתפס בנזיר שמשון אינו יכול להשאיל — כ"א) שבצ"ע נזירות שמשון „לעולם היתה“ (כפ"י הכ"ס"מ שם)] — אפ"ל בכמה אופנים ומהם:

(א) שאלה שייכת בענין שכולו של השואל. (ב) לא

מצינו שאלה למחצה. (ג) העדר המחאה אינו מוסיף עוד ענין כ"א שאשר (או גם מעלה) אותו הענין — ועיין רש"י (ריב"ז) מכות שם.

(67) לכאורה אפשר לתרץ עפ"י קושיית מפרשי הרמב"ם (הל' נזירות פ"ג ה"ג) א"כ אפשר להתפס בשמשון והרי בעיני שיתפס בדבר הנדור ושמשון לאו נדור — כי מצד העדר מחאתו הו"ע נדור (ראה הל' נזירות למהריקש שם). — אבל בתורה שמשון (נזיר ד, ב) לא משמע כן.

(68) אף (בדוחק) י"ל שהנהגה שלהם בנזירות מוכיחה על קבלה בלב. וא"צ הכתוב להזכירה.

(69) ראה עד"ז בלקט הקמח (להר"מ חגיז) הל' נדרים ונזירות והפרת הבעל: באב שהדיר את בנו הקטן כו' דאע"ג .. אין כח האב יפה להשביע ולהדיר כו' מ"מ כו' אחר שהגדיל וידע נדר אביו שתק וקיימו בדבריו הוי כאילו הוא עצמו ביטא מתחלה בשפתיו וחייב מה"ת לקיים כו'.

(*) והא דשמשון ה' אסור גם ביין — ראה תויר"ט נזיר פ"א מ"ב (ד"ה אינו מקול).

געזאגט „חטוף ובריד“ (ער זאל אריינ-
כאפן און זאגן די ברכה), זעט מען, אז
דער מתחיל עיקר הדבר איז וויכטיקער
ווי די שפעטערדיקע הסכמה.

איז די גמרא ממשיך „למימרא דמברך
עדיף“, אז ביי ברכה איז דער מברך,
דער מתחיל, שטארקער און בעסער ווי
דער עונה אמן, דער מסיים וגומר
הברכה — „והתניא“ אז אויך אין דעם
גייען רי' ורי'נ' לשיטתם.

דער ביאור בזה: די מחלוקת פון רי'
ורי'נ' אין דער משנה צי שמואל איז
געווען א נזיר, איז נישט נאך אין לשון
הכתוב, צי מורה ביי שמואל מיינט
נזירות, נאך אויך בסברא⁷⁰: שיטת רי'
איז אז א הסכמה קען נאך מוסיף זיין,
מוסיף זיין אין דעם תוקף פון התחלת
הדבר, אבער עס קען נישט פועל זיין א
נייע זאך, (איכות) שלימות אין דעם ענין
שהסכים עליו. און דעריבער האלט ער
אז בלויז שמשון האט געקענט ווערן א
נזיר דורך העדר מחתו —

וואָרעם: א) אויך פאר זיין הסכמה איז
שמשון געווען מוזהר אין די הנהגות
נזירות. ב) אפילו נאך זיין הסכמה איז
ער נישט געוואָרן קיין נזיר גמור⁷⁰, עס
האָט געפֿעלט ביי אים אין שלימות
קדושת הנזירות⁷¹.

70) דאין לומר שמחלוקתם הוא רק בנוגע
לשמואל אם ה' נזיר, כי מאי דהוה הוה. ודוחק לומר
שכל האריכות הוא רק לברר דין האומר. הריני
כשמואל. מבלי כל סברא בעצם הפלוגתא. ועי'
פיהמש סוף המס'.

70*) וייל שזהו פ' נזיר „גמור“ — גם מציאותו
ה„חפצא“ שלו, ולא רק שהמעשה וההנהגה שלו
נתקדש בקדושת נזירות.

71) והיינו, שגם אם ה' המלאך מצווה על כל
דיני נזיר (ועד נדר חנה שה' לכל דיני נזירות) לא
ה' אפשר להיות נזיר גמור, כי העדר המחאה איא
שילם ויגמור („נמצחין“) קדושת נזירות גמורה.

יעלה, וואָס דאָס מיינט הנהגת נזירות
איז (ניט אַן ענין וואָס איז מוסיף אין
כמות, אַז ער ווערט אסור אין ענינים
נוספים וואָס ביז דאָמאַלט איז ער אין זיי
ניט געווען אסור (ווי ביי שמשון דער
ענין פון טומאה למתים), נאָר) אַז אין די
ענינים וואָס ער איז געווען מצווה, און
ער האָט זיך אין זיי נוהג געווען, איז
דער העדר המחאה פועל און מוסיף אין
איכות — אַז פון דעם דין הנהגה
בנזירות ווערט קדושת נזירות (למפרע).

און דערפון לערנט מען אָפּ ביי
שמואל, אַז העדר מחתו אויף דער
הנהגה וואָס חנה האָט זיך מיט אים גע-
פירט ביז דאָמאַלט — מצד נדרה —
איז פון דעם געוואָרן (למפרע) אַז ענין
פון קדושת נזירות באַ שמואל'ן.

ט. לפי' קומט אים אַז דער תוכן
ונקודת ההסברה פון דברי רי'נ' איז: אַז
ענין וואָס קומט, לכאורה, בלויז אַלס
הסכמה והמשך צום עיקר ויסוד הדבר
— פועל'ט מער ווי התחלת ויסוד הדבר
מצד עצמו.

און אויף דעם בריינגט די גמרא אַ
דוגמא, אַ שקו'ט בזה און אַ הסברה
וטעם בדיני המשנה: „איל רב לחייא
ברי' חטוף ובריד וכן אמר ל' ר'ה לרבה
ברי' חטוף ובריד“. דער מברך איז דער
וואָס טוט אויף (זאָגט) די ברכה⁶⁸, און
דער עונה אמן, איז נאָר מסכים אויף
דער ברכה פון מברך. ענליך צום דער-
מאָנטן ענין ביי נזיר, וואו ס'איז פאַראַן
דער עיקר און די שפעטערדיקע
הסכמה⁶⁹. אַבער פון דעם וואָס זיי האָבן

68*) ובפרט ע"פ פ' הרמב"ם הל' ברכות פ"א
הייא (כס"מ שם).

69) ראה עדין בשושנים לדוד (לפי פירושו —
הובא לעיל הערה 45 — שהסכמת אלקנה לנדר חנה
היא שפעלה נזירות שמואל).

קטן וועט עס מבטל זיין. אבער דער „עונה אמר“, וואס ער איז מסכים אויף התחלת הדבר, ער איז ווי „גבורים“⁷¹ — ער פועל'ט נישט נאר א הוספה ותוס' חזוק אין דעם ענין, נאר „נוצחין“, ער מאכט אויף א נייע זאך (מצב) — דער עונה אמן פועל'ט דעם גמר (נוצחין) ושלמות אין דער ברכה, און ווי שמואל וואס איז געווארן קדוש בניירות עולם.

י"ד. לויט דעם וועט מען פאר-שטיין וואס מ'ברענגט דא דעם סיום „אריא אריח תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך“: דלכאורה האט ער גע-דארפט זאגן „חכמים מרבים שלום“, וואס איז דא דער דיוק „תלמידי חכמים“?

נאר דער חילוק צווישן תלמידי חכמים און חכמים בש"ס כאן⁷², י"ל בדא"פ: „חכמים“ גייט אויף בעלי משנה, וכהלשון „שנו חכמים במשנתם“, שנו חכמים בלשון המשנה⁷³; „תלמידי חכמים“ זיינען די תלמידים פון חכמים — די וואס זיינען מקבל פון חכמים (בעלי משנה), זיי דוקא זיינען מרבים שלום בעולם.

און דער טעם איז ע"ד ווי די גמרא⁷⁴ זאגט „התנאים מבלי עולם.. שמורין הלכה מתוך משנתו“, להיות אז ידיעת הטעמים איז נישט בשלימות, קען טרעפן

דעת ר"נ איז אבער, אז הסכמה, איז אליין א נייע זאך און קען פועל זיין א נייעם גדר, שטארקער (באיכות) פון התחלת עיקר הדבר, ביז אז עס פועל'ט שלמות, און דעריבער איז אויך שמואל געווארן א נזיר דורך העדר מחאתו, כאטש אז: א) פאר הסכמת שמואל איז אויף אים נישט געווען קיין שום חיוב הנהגה (ס'איז נאר געווען א חיוב (נדר) אויף חנה), ב) דורך העדר מחאתו פון שמואל איז ער געווארן א נזיר גמור בקדושת נזירות — ואוקי באתרי' — נזירות אויף וועלכע שמואל האט נישט מוחה געווען — א נזיר עולם.

און דאס איז אויך זייער לשיטת'י ביי עניית אמן — הסכמה אויף ברכת המברך:

ר"י זאגט „גדול העונה אמן יותר מן המברך“, ס'איז דא א מעלה אין דער הסכמה אויף התחלת עיקר הדבר ווי א גדול יותר לגבי גדול סתם, ס'ברענגט אבער נישט קיין נייעם גדר, נייע איכות — שלמות אין דער ברכה.

ר"נ זאגט „השמים — בשבועה — כך הוא“ (אויף מדגיש זיין די שטארקייט, א שינוי באיכות פון דעם ענין); דער עילוי פון עונה אמן איז נישט נאר „גדול יותר“, נאר ס'איז א נייע זאך וגדר לגבי המברך. און דערויף ברענגט ער די ראי' „תדע שהרי גוללירים (חלשים) מתגרין במלחמה וגבורים נוצחים“;

דער חילוק צווישן דער מתחיל עיקר הדבר און דער וואס איז שפעטער מסכים, איז ווי דער חילוק צווישן חלשים וואס מתחילים במלחמה און גבורים הנוצחים, „חלשים“ איז ווי ביי נדר חנה, וואס האט נישט ארויפגעלייגט קיין חיוב אויף שמואל; און אזוי איז דער מברך. און ס'נישט פארענדיקט (נצחון) — ס'קען זיין דוגמת מחאה דגר

⁷¹ ראה תוספות שהם 10 צבא אחר (פרשים) מגוללירים.

⁷² משא"כ בירוש' מ"ק פ"ג ה"ז (הובא בפוסקים) וכיו"ב — המדברים במעלה ודרגת חכם לגבי ת"ח וכו'. ולהעיר מש"ל ליריד סיח סקניט (ובשו"ע אדה"ז שם). ועוד. מהקדמת החוריד לפי לשו"ע חוריד. ואכ"מ.

⁷³ רפ"ז דאבות.

⁷⁴ סוטה כב, א.

יא. דער ביאור השייכות פון די מימרות הגמרא צו דער משנה — בפני מיות הענינים, וועט מען פארשטיין בהקדים דעם טעם וואס אט דער ענין, אן הסכמה איז מוסיף און פועל'ט מערער ווי התחלת הדבר, איז מבואר ביי נזיר דוקא:

עס זיינען פאראן די הגבלות ואיסורים וואס תורה מצוה הייטט. א נזיר נעמט אויף זיך נאך איסורים והגבלות, מערער ווי דאס איז מצד התורה בפני עצמה, און דורכדעם קומט צו תוס' קדושה אין אים און אין וועלט בכלל.⁷⁶ און ווי ס'איז

אז מ'זאל מדמה זיין א דבר שאינו דומה און עס קען ארויס קומען א הוראת טעות⁷⁷, וכמרז"ל⁷⁸, „אין שלום .. זה הפורש מתלמוד למשנה“.

און אין דעם איז מודגש די נקודת ההסברה בדומה צו דעת (ר"י) ר"נ:

ע"ד ווי גערעט אין משנה בנוגע נזירות שמואל ושמשון און אין גמרא ביי העונה אמן אחר המברך: כאטש שמואל און שמשון האבן געדארפט אנקומען צו נדר חנה, וציווי המלאך, פונדעסטוועגן האט זייער „פעולה“, זייער הסכמה אין דעם, גע'פועל'ט אן עילוי, מערער באיכות ווי די התחלה ומקור הדבר א גדר חדש: ועד"ז בהעונה אמן וואס ער דארף אנקומען צום מברך, און ער איז נאך מסכים צו ברכת המברך, טוט ער אויף מערער ווי דער מברך אליין,

עד"ז ביי ת"ח כאטש זיי זיינען נאך תלמידים און דארפן אנקומען צו די חכמים ובעלי משנה, פועל'ן זיי מער ווי די חכמים אליין, זיי זיינען מרבים שלום בעולם. דאקעגן מצד דעם ענין פון חכמים אליין, איז ניט נאך וואס עס איז ניט מרבה שלום בעולם, נאך נאכמער ס'איז, כנ"ל, „מבלי העולם“.

בעולם — כדעת ר"נ שמעלת העונה אמן (ת"ח) על המברך (חכמים) הוא בענין חדש.

משיאכ לפי רוב הדפוסים שליתא כאן „אית בניך כו“ והובא רק הכתוב, הרי הכתוב מדבר בשתי סוגים, שכל א' נק' „בניך“: (א) „וכל בניך למודי ה'“ — תלמידי חכמים (וכמ"ש במצוד שם), (ב) „בניך השני“ — חכמים, שגם הם מרבים שלום בעולם. והוא כדעת ר"י שרק „גדול העונה אמן יותר כו“, אבל לא גדר חדש כנ"ל. [אלא שמי' העיקר הם תלמידי חכמים (בדוגמת „גדול העונה כו“), שלכן: (א) ר"א אריח מזכיר רק תלמידי חכמים. (ב) גם בהכתוב, זה שחכמים מרבים שלום הוא רק בואיו המוסיף].

(78) ועד"ז ענין הנדרים בכלל (שגם „הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסור“ — רמב"ם ריש הל' נזירות) שמוסיף ע"ז גדרים וסייגים יותר ממה שאסרה התורה, ונמשך ע"ז גילוי נעלה יותר (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1077). ושי"ג, אלא שבנדרים הרי (בגלוי) הוא איסור חפצא (ראה נדרים ב, ב) קדושה בהחפץ — ראה לקו"ש שם הערה 12, ונזירות הרי (בגלוי) נעשה קדוש בקדושת הגוף (כבספרי בפסוק ח. ראה צפצי"ג שבהערה 22), וממילא נאסר (ראה שו"ת מהרי"ט ח"א סי' נג).

(*) ואף ש„שלום“ נאמר בבניך ה' „ורב שלום בניך“ — הרי י"ל ד„ורב שלום“ קאי (גם) אַלפניו, (ב) בטענון אחר קצת: פשוטו דקרא ד„כל בניך“ (א) „היו „למודי ה'“, ועוד (וב) „רב שלום (בניך)“, ומדלא קיצר כו' „שלומם“ היתור דבניך מרבה עוד סוג (הקורב ביותר להנ"ל) — חכמים (ועד"ז אופן הלימוד דאל חקרי).

(75) פרשיי שם ד"ה שמורין.

(76) חגיגה י, א. וראה פרשיי שם.

(77) אבל מכיון שלפניו במשנה ובגמרא יש ב' שיטות דר"י ור"נ, אם הסכמה — „עונה אמן“ — הוא רק גדול יותר או שהוא ענין חדש נוסף, ולא נפסקה כאן ההלכה, י"ל שגם בסיום הגמרא נרמזות ב' הדיעות. וי"ל שזוהו הנפק"מ באם ישנה ההוספה „אית בניך אלא בניך“, או לא:

„אית בניך כו“, טעמו כי „תיבת בניך (שבסוף הכתוב ויותר מאחר שאמר ברישא וכל בניך למודי ה' די לו לומר .. ורב שלומם“ (שליה חלק תושבע"פ תג, ב), ולפיז אין „בניך“ ה' מיותר, ד„בניך“ הם „הבונים“ (ראה שבת קיד, א). וכל הכתוב מדבר בסוג א' — תלמידי חכמים, שהם דוקא מרבים שלום

בוה"ז, וואס כאַטש ס'איז דאָ אַ מעלה אין
בירורים און אתכפאי שלמטה, וויבאלד
אַבער אַז דאָס איז ניט בתכלית
השלימות, איז עיקר המעלה אין
אתהפכא לגבי אתכפאי.

דערנאָך איז דאָ ווי ס'זעט זיין
לעצ"ל, וואָס דעמאָלט וועט נתגלה
ווערן די מעלה פון עבודת המטה
דוקא⁸¹, וואָרום עס וועט זיין דער בירור
בתכלית השלימות⁸² (ואת רוח הטומאה
אעביר מן הארץ) — אתהפכא וואָס
קומט מצד אתכפאי, און דעריבער וועט
זיין נשמה בגוף דוקא, און די נשמה
ניזונית מן הגוף⁸⁴.

און דאָס זיינען די צוויי דיעות פון ר"י
ור"נ:

רבי יוסי — בגימטריא אלקים⁸⁵
(בגימט' הטבע⁸⁶) — זאָגט אַז "גדול
העונה אמן יותר מן המברך" (און
שמשון האָט דורך זיין העדר המחאה
מוסיף געווען אין קדושת נזירות אויף
דעם ווי דאָס איז געווען מצד ציווי
המלאך), אַז ס'איז דאָ די מעלה פון
אתכפאי ועבודת המטה אויף מברך —
המשכה מלמעלה. אַבער ביחד עס זה
איז "יוסי" שייך⁸⁶ צו שם, "יוסף"
בלה"ק, וואָס איז מורה אויף המשכה
וגילוי מלמעלה⁸⁷.

און דעריבער רעדט ר"י וועגן דער
מעלה ווי זי איז בוה"ז, וואָס יחיות
ואתכפאי איז ניט העכער באין ערוך פון

מבואר אין חסידות⁷⁹, אַז אַ נזיר איז
ממשך און מוסיף אין סדר השתלשלות
פון למעלה מסדר השתלשלות.

און דעריבער איז באַ נזיר גופא
מודגש דער עילוי און הוספה וואָס טוט
זיך אויף דורך דעם מקבל — מער ווי
דורך דעם משפיע ומתחיל עיקר הדבר.
און דאָס איז דער תוכן המעלה פון
„עונה אמן" אויף דעם „מברך"⁸⁰:

„מברך" איז דער וואָס מאַכט די ברכה
והמשכה מלמעלה למטה, וואָס דאָס
פועלט יחוי"ע אין וועלט, ד.ה. עס
ווערט דער ענין פון אתהפכא מצד דעם
גילוי אור מלמעלה;

„עונה אמן" איז דער וואָס איז מסכים
אויף דער ברכה, אַז אויך למטה זאָל מען
מסכים זיין אויף דער המשכה מלמעלה,
וואָס דאָס איז ווי יחודא תתא, מלמטה
למעלה, און אין עבודה דער ענין פון
אתכפאי.

און פונדעסטוועגן איז „גדול העונה
אמן יותר מן המברך", מצד דער מעלה
פון (מקבל⁸¹) יחיות און אתכפאי⁸² אויף
(משפיע) יחוי"ע און אתהפכא.

יב. אַבער אין דער מעלה פון „עונה
אמן" זיינען דאָ צוויי מדריגות: ווי זי איז

(79) ראה לקרי' אמור לא, ד ואילך. שה"ש לו, ד.
וראה אוה"ת משפטים ע' ארלו: נזירות שמשון
מא"א.

(80) ראה לקרי' ויקרא ב, רע"ד. אוה"ת עקב ע'
תקוח ואילך. וש"נ. ביאוריו (להצ"צ) עקב ע' תקעה.
ועוד. וראה ד"ה גדול העונה אמן תשכ"ב.
באוה"ת ובביאוריו שם: דברוך מתחיל בבית
שהוא בחי' חכמה ואמן מתחיל באי"ף שהוא חתר
כו'. ועפ"ז מובנת ביותר השייכות לנזיר שממשך
מבחי' הכתר, ככלקרי' שבהערה הקודמת.
(81) ראה תרי"א ר"פ ויגש. תרי"ח שם. ובכ"מ.
(82) להעיר מתרי"א ויקהל פט, ג. קיד, ד.

(83) ראה תניא פליז. ובכ"מ.

(84) ראה המשך וככה תרל"ז פצ"א. וראה ד"ה
לכל תכלה תרנ"ט.

(85) זח"ג רכג, א (וראה סנהדרין נו, רע"א.
ובפרשי' ד"ה בכל יום). המשך וככה שם פ"פ.

(86) פרדס שער י"ב פ"ב.

(86*) ראה בדיני שמות (הל' גיטין).

(87) תרי"א ויגש מד, א.

המטה⁹¹, בירור פון עניני (ולשונות) עולם פון ע' אומות⁹², ביז אז אין עבודת המטה וועט זיין אויך מעלת גילוי אור (נהוראי) — פון אתהפכא. אתהפכא וואס קומט ע"י אתכסאי, דער חיבור פון יחריע ויחורית⁹³.

(משיחות י"ב תמוז, ה' מנ"א תשכ"ה)

91) ויומתק ביותר השייכות לנזירות שמואל ע"ס מ"ש בלקרת להאריזל (שמואל בתחלתו) שחנה בגימט' ס"ג, שזה"ע מעלת הביורורים ואתעדלית שיהי לעתיל, דבין יתעלה בס"ג למעלה ממ"ה (ע"ח) — הובא ונתבאר בלקרית בחקותי מז, ג. ובכ"מ. וראה שם במדבר ו, א).

ואף שבנדריד חנה עשתה ההתחלה ענין המברך (דוגמת שם מ"ה) — הרי אמרו גדול העונה אמן יותר מן המברך (שלו — שעליו עונה אמן) וכמה דרגות במברך (וראה גם ביאוריו) (עקב קיט, ד ואילך), בחילוק דבריה, ברכת המצות וכו', ושייכות מיוחדת לנדריד דנזירות שמואל ודשמשון (דלמדיו זמ"י) דשניהם התחלתו בנקבה, שסו"ס — תסובב גבר, לעתיל.

92) ראה אוהית תצא ע' תחקס: עניית אמן כענין תרגום שהוא בירור ק"נ שיוכלל בקדושה.

93) ראה אוהית שם. ס' עקב שם. ויצא ע' 1724. ע"פ הנ"ל יובן גם בסיום המס' במעלת תלמידי חכמים — מקבל, יחורית, לגבי חכמים — יחריע, שהם מרבים שלום בעולם, יחוד יחריע ויחורית (ראה לקרית פרשתנו כו, א), שלרוב הנוסחאות אינו מפורש הלימוד, א"ת בניך אלא בוניך, כי עכשיו עדיין אינו מפורש (מאיר) בגילוי הא"ע שבמעלת יחורית שלעתיל.

(*) יום סיום אמירת קדיש אחרי הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה — אמו של — יב"לח"ש — כ"ק אדמו"ר שליט"א, וראה לעיל הערה 91.

מברך, יחריע ואתהפכא (שמשון איז ניט געווען קיין נזיר גמור), ווארום ס'איז דא א מעלה אין המשכה מלמע' וואס פועל'ט אתהפכא.

משא"כ ר' נהוראי איז ניט קיין שם בלה"ק — וואס ווייזט אויף דעם גילוי פון תורה ווי זי איז מצ"ע מלמעלה, נאך א שם פון תרגום — פון ע' אומות, ווי עס ווערט נתברר און נתעלה א שם אין תורה⁹⁴;

וביחד עם זה איז ר' נהוראי פירוש אור⁹⁵ (אבער ניט ווי אין לשון הקודש „מאיר“⁹⁶, נאך ב' תרגום).

דעריבער רעדט ער וועגן דער מעלה פון עונה אמן ווי עס וועט זיין לעתיל, אז עונה אמן איז בא"ע העכער פון מברך. השמים⁹⁷ — ונוצחין⁹⁸ — ווארום דעמאלט וועט נתגלה ווערן בשלימות די מעלה פון בירורים און עבודת

88) תריא משפטים עז, ד ואילך.

89) ראה עירובין (יג, ב): ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים.

90) ראה עירובין שם, לא ר"מ שמו אלא ר' נהוראי.

ועפ"ז יובן ויומתק מה שנקרא כאן ר"ג, משא"כ במחלוקת במשפחות נדבת העצים (תענית כח, א) איתא שם ר' מאיר ור' יוסי, דשם מדגיש ר"מ המעלה בענין הביטול שבתורה אור — דוד, ולכן איתא שם, רבי מאיר⁹⁹ — אור בלה"ק, ורבי יוסי (שהוא קיצור משם יוסף) לגבי מאיר, מדגיש המעלה שבבירורים, יואב — ראה לקו"ש חיד' ע' 1106.

נשא ד

שוועריקייט אינעם וואָרט „אמור“, וואָס איז ניט בלשון ציווי נאָר בלשון הוה, אַדער — מקור; — דער אַלף איז ניט מיט אַ סגול (אַדער מיט אַ חיריק בתוספת וואָס צום סוף וואָרט — אמרו), נאָר מיט אַ קמץ:

איז רש"י מבאר — לויט געוויסע מפרשים⁴ — אַז „אמור“ איז דאָ טאַקע ניט קיין ציווי, נאָר אַ לשון „הווה“, און דאָס איז ניט קיין אויסנאָם, דאָס איז ווי „זכור“ און „שמור“, וואָס לשון הווה (ווען עס קומט במקום ציווי) ווייזט אַז די אמירה דאַרף זיין תמיד — ווי רש"י האָט שוין מבאר געווען פריער ביי „זכור“:⁵ „תנו לב ליכור תמיד כו“.

אַנדערע מפרשים⁶ לערנען אָבער, אַז הגם „אמור“ (מיט אַ קמץ) איז ניט קיין לשון ציווי, איז דאָס דער „מקור“ — און רש"י זאָגט (ע"ד הנ"ל), אַז מ'געפינט אין דער תורה דעם מקור אויך ביי אַ ציווי: „כמו זכור שמור“, וואָס זיינען אַ מקור, כאָטש זייער מכון איז ציווי.

לויט דעם אַלעם איז אָבער קשה (נוסף אויף אַנדערע שוועריקייטן): וויבאַלד רש"י טייטשט אַפּ נאָר דעם וואָרט „אמור“ — פאַרוואָס איז ער מעתיק אויך דעם „להם“, און ניט בקיצור: „אמור“ — כמו זכור שמור?

אויך דאַרף מען פאַרשטיין: פאַרוואָס בריינגט רש"י צוויי דוגמאות „זכור“ און „שמור“, און ס'איז ניט גענוג די דוגמא פון זכור אַליין אַדער פון שמור אַליין?

א. ביי דעם ציווי אויף ברכת כהנים „כה תברכו את בני ישראל אמור להם“¹, איז רש"י מפרש די ווערטער „אמור להם, כמו זכור שמור בלעז דישנ"ט“². אמור להם, שיהיו כולם שומעים. אמור, מלא, לא תברכם בחפזון ובבהלות אלא בכונה ובלב שלם.

פון דעם וואָס באַ יעדן פון די דריי פירושים איז רש"י מעתיק פון פסוק — (צוויי מאל) „אמור להם“ און (איינ מאל) „אמור“ — איז מוכח אַז יעדער פירוש איז מסביר אַ באַזונדער ענין אין דעם לשון המועתק.

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין: וויבאַלד אַז אין די ערשטע צוויי ד"ה איז ער מפרש אויך דעם וואָרט „אמור“ להם“ און אין דריטן ד"ה איז ער מפרש נאָר דעם וואָרט „אמור“ אַליין, האָט דאָך רש"י געדאַרפט מקדים זיין דעם דריטן פירוש (אמור, מלא כו') פאַר די ערשטע צוויי פירושים.

פון דעם גופא איז מובן, אַז כאָטש יעדער פירוש איז אַן ענין בפ"ע, דאַרפן זיי אָבער קומען אין דעם סדר — די שוועריקייט וואָס ווערט באַוואָרנט מיטן דריטן פירוש, קומט דוקא נאָך די פריערדיקע צוויי פירושים.

ב. דעם ערשטן פירוש פון רש"י: „כמו זכור שמור“ זיינען מפרשים מסביר³, אַז רש"י באַוואָרנט די

(1) פרשתנו ו, כג.

(2) להעיר שבדפוס ראשון ובכ"כ כתיב רש"י ליתא, בלעז דישנ"ט, ובדפוס שני ליתא כל ד"ה הא' כמו זכור שמור כו'.

(3) ראה ג"א. ספר זכרון. באר מים חיים. באר רחובות. ועוד.

(4) ראים כאן.

(5) יתרו כ, ח.

(6) וכמו בפ' יתרו שם. וכן בפ' פנחס כה, יז.